

רבי יהודה אומר, כך יש לנהוג בענין הזכרת הגשמים:

החזן העובר לפני התיבה⁽¹⁵⁾ ⁽¹⁶⁾ ביום טוב האחרון של חג הסוכות, שהוא יום שמיני עצרת, ויש שתי תפילות בבוקרו של יום זה, תפילת שחרית ותפילת מוסף —

האחרון, זה שמתפלל תפילת מוסף⁽¹⁷⁾ — מזכיר את הגשמים. ומכאן ואילך ממשיכים

להזכירם עד חג הפסח.

אבל החזן הראשון, המתפלל שחרית — אינו מזכיר את הגשמים⁽¹⁸⁾.

ואילו ביום טוב ראשון של פסח, שאף בו ישנן שתי תפילות בבוקר, שחרית ומוסף — נוהגים להיפך:

החזן העובר לפני התיבה ראשון, המתפלל

במוצאי יום טוב. וכן כתב בגבורת ארי. ובדף ד כתב, שאין הכרח לבאר מה היא הכוונה "סמוך לגשמים", האם הכוונה לג' במרחשון כדעת רבי מאיר להלן, או שהכוונה ליום שביעי של חג, ואליבא דרבי יהושע, כשיטת רבא בגמרא.

15. בפשטות, "תיבה" היא העמוד שהחזן עומד לפניו ומתפלל. אמנם להלן [טו א] מצינו שתיבה היינו ארון הקודש. ושמה נקרא המקום שהחזן עומד שם "לפני התיבה", מפני שהוא עומד לפני ארון הקודש.

16. יש לדקדק, למה דיבר כאן התנא בשליח צבור, ולעיל, בשיטת רבי אליעזר ורבי יהושע, נקט התנא סתם "מזכירין". אמנם לדינא ודאי שאין הכוונה שרק החזן מזכיר, אלא כל הציבור מתחילים להזכיר במוסף של שמיני עצרת.

17. רבינו יהונתן פירש, שנקט לשון "האחרון" ו"הראשון", ולא נקט "בתפילת מוסף מזכיר", "בתפילת שחרית אינו מזכיר", כי היה מנהג הקדמונים להיות להם שני חזנים. אחד לתפילת יוצר [שחרית], ואחד לתפילת מוסף.

18. בירושלמי מבאר הטעם שעושין כך, שהראשון מזכיר והאחרון אינו מזכיר, כי בערב אי אפשר להתחיל הזכרת הגשמים, משום שלא

כולם באים לתפילת הערב. נמצא שזה מזכיר וזה אינו מזכיר, והרי זה "אגודות אגודות". ואם יזכירו בשחרית, יסבור מי שלא היה בערב — שהזכירו כבר בערב, ולשנה הבאה יזכיר בערב. עוד טעם לכך שאין מזכירין בשחרית, משום שאין ליחיד להזכיר עד שיזכיר השליח ציבור. ואי אפשר שהש"ץ יזכיר בבוקר, כי יצטרכו להכריז על כך לפני תפילת שמונה עשרה, ואסור לעשות כן, כי צריך לסמוך גאולה לתפילה.

ועוד טעם, כדי שיצאו כל המועדות בטל, מפני שהטל סימן יפה לעולם [וביאר במחצית השקל סימן קי"ז סק"ב, שאף שכבר יצאו מן הסוכה, לא שייך הטעם של סימן קללה, מכל מקום לב האדם יותר שמח אם רקיע בטהרתו, ואין גשמים יורדים].

והראב"ד [בהשגות] כתב, שהטעם הראשון שהביא הירושלמי שייך ליום טוב ראשון של פסח, שאז בערב אין כל העם בבית הכנסת, כי ערב החג הוא חול, ועוסקים במלאכתם ובמצה ומרור. והטעם השני שייך ליום טוב אחרון של סוכות, שהוא בא אחר חול המועד, וכל העם נמצאים בבית הכנסת גם בערב.

ובעל המאור הביא בשם מדרש אגדה: לפי שאין דעתו של אדם מתיישבת עליו אלא בתפילת מוסף. עיין שם ראייתו. עיין בתוספות להלן [עמוד ב' ד"ה העובר],